VII.

Beskrivelse

af

Motacilla acredula,

ved

Dr. Chr. Fr. Hagerup.

Een af de mindste blant Fuglearterne synes ikke at fortjene vor Opmerksomhed, hvilken en langt større Mængde af Naturens glimrende Mesterstykker hendrager til sig. Dog kan Sjeldenhed og rare Egenskaber forhøje Værdien af de ubetydeligste Ting i Naturen, hvis Herre har indtrykt Præget af sin uendelige Viisdom, Magt og Godhed i den mindste Maddik, som udfordrer bevæbnede Øine for at beskues, og christeligt Sind for at beundres. Den meget liden Fugl, hvis Beskrivelse jeg har den Ære at forelæse dette agtværdige og anseelige Selskab, udmerker sig ved dens Sjeldenhed og besynderlige Egenskaber, som gjør den et Videnskabers-Selskab ikke uværdig. Da jeg var Pastor til Skjærstads, efter Fortjeneste af mig højtelskte og uforglemmelige Menighed i Nordlandene, lod jeg intet af Naturens mig forekommende Mærkværdigheder undgaae min Opmerksomhed. Opmuntret af min store Velynder, nu salige Biskop Dr. Gunnerus, anvendte jeg mine faa ledige Timer paa Naturhistorien, kun for at ikke være aldeles Hospes i denne henrykkende Videnskab, og for at beundre Skaberens herlige Fuldkommenheder, som jeg og min Menighed tilbade. Det varede ej længe, førend troværdige Folk berettede mig, at en liden Fugl forurolligede det af dem vogtede Qvæg, for at snappe Føde til en Unge af en meget større Fugl, hvis Æg af dette lille Dyr blev udklækket. Jeg faldt strax paa den

Tanke,

Tanke, at det maatte være motacilla alba, Lindellen (paa Norsk Ringellen, Gaukfura) hvilken er den Fugl, Linné paastaaer at udklække Gjøgens Æg, cuculi canori, og følger den altid i Selskab, indtil den dræbes og ædes af denne Utaknemmelige. Men da man berettede mig, at baade den store saaog den lille Fugl vare af et andet Slags, blev jeg begjerlig efter at overbeviises derom. Jeg var og saa lykkelig, at den blev fanget paa sin Rede oven for en Gaard i Skjærstads Menighed og Misvær-Fiorden, kaldet Karbøll, og mig tilbragt. Jeg saae strax, at den hørte til Motacillerne; men hvilket Species? var ei let at finde i Linnéi Systema og Fauna Svecica. Den Species, som kom nærmest mit Exemplar, var hans Motacilla acredula, dorso cinereo-virescente, remigibus fuscis: septimo, octavo nonoqve apicibus albis. Følgende Beskrivelse vil give tilkjende, hvorudi den mig tilbragte Fugl stemmer dermed overeens. Dens Næb er tynd, guulagtigt; men ovenpaa mere mørkt; ligesom ogsaa Spidsen af den underste Kiæbe, der er lidt kortere end den overste, hvilken bøjer sig ganske lidet ved Enden. Næseborene ere ophævede ved en rynket Hud, som gjør dem ægrunde. Strax oven for Mundvigen sidde de trende sorte Børster, som endog med blotte Øjne kan sees, hvor fine de end ere. Halsen, Hovedet, Ryggen, samt Dækkefjædrene, ere sortegraae, som falde hen i det Grønne; eller rettere grønkantede; men Gumpen er mere grøn med sorte-graae Pletter. Skuldrene eller den nederste Vinge, især neden under, ere ogsaa mere grønne, og neden for sorte-graae Dækkefjædre med hvide Spidser. Slagfjædrene ere graae. Hr. von Linnés Exemplar har været paa Struben Brystet og Bugen hvidt; men under Halsen lidt guulgrøn. Hos mit derimod befindes en hvid Strimmel langs efter Struben, som falder ved

Enden

Enden lidt i det Gule. Paa begge Sider af Struben er der en sort Streg, der forener sig med Brystet, som bliver hvidt med sorte Pletter. Disse Pletter gaae hen over Skuldrene, men blive til Striber under Vingerne, og tynde nærmere ved Bugen, som er blegguul at see til. Dunen under Vingerne paa begge Sider af Gumpen ere sorteblaae med grønne Spidser. Fødderne ere gule, ligesom Næbbet; men Tærne lidt mørkere. Bagtaaens Kloe er mere end dobbelt saa lang, som de trende Fortæers Kløer. Styrefjædrene ere, som hos Linné, graae, dog saa, at den yderste er oven paa ganske hvid indtil Halvparten, som ovenfor bliver graae. Den Fjæder dernæst har en hvid Plet yderst paa den indre Side af Pennefjædren. Dens lange Hale er kløftet. Det lader og til, at den 6te saavelsom den 7de, 8de og 9de Fjær skulle paa mit Exemplar have meer kjendelig hvid Spidse, end de andre. Dens Tunge er, som hos Linné, rigtigt nok forsynet med sine 2de Børster, hvilke Forstørrelses-Glasset allene kan vise. Den blegguule Streg over Øjet fra Mundvigen af, hvorom Hr. von Linné taler, er ikke paa mit Exemplar saa kjendelig, som den grønne Plet under Øjet, hvilken taber sig mere ned paa Halsen. Den er en munter og urolig Fugl, som og behøver at være det, naar den af Naturen er bestemt til at skaffe Føde til baade sine egne Unger og den store Unge, den udklækker. Dog, den sidste sparer den Umagen med at underholde sine egne Børn, hvilke af den store Unge, som vil beholde Reedet og Føden allene for sig selv, blive hakkede ihjel. Hr. von Linné siger, at denne lille Fugl ligner Sisiken (Spinus), hvilket jeg ikke har havt Lejlighed at undersøge. Det var mig en sand Fornøjelse at finde den af ham beskrevet med saa liden Forskjel, som Kjønnet eller Alderen maaskee kan forvolde mellem hans og mit Exemplar.

Jeg har forgjeves søgt dens Beskrivelse i Brünnichs Ornithologia, Kleins Syſteme naturel du regne animal, og andensteds, hvor der dog handles om mange Species af Motacillerne. Dette er et Bevis paa dens Sjeldenhed, hvilket Folk i Menigheden bevidnede, da der kunde være 2, 3 og flere Aar forløbne, inden man blev den vaer [a]). Nogle af Motacillerne gjøre Paaſtand paa at være lige saa navnkundige i Henseende til de merkværdige Ting, dem tillægges, som meget smaa i Vext, fremfor mange andre Fuglearter. Klein [b]) beretter om motacilla griſea, alis nigro coeruleoqve undulatis, at den er den Fugl, hvorom man fortæller denne Fabel, at Ørnen bærer den paa sin Hale og bringer den op lige indtil Solen. En anden motacilla minor flava har Ariſtoteles kaldet Boarula, fordi den er en tro Følgesvend med Qvæget paa Marken [c]). Motacilla alba udklækker Gjøgen, følger den trolig, og finder sin Død i Troskab mod en Rovfugl at beviſe. Vor Motacilla efterginer ikke nogen af sin Slægt i Merkværdighed, da den gjør samme Tjeneſte mod en Rovfugl af en anden Art, men af samme Utaknemmelighed som den forrige, efter troværdige Folks Beretning. En Hans Chriſtopherſen Karbøll bragte mig fra Redet oven for hans Gaard den lille Fugl død, men den store Unge levende. Fuglens Unger, 2 i Tallet, fandtes døde. De hakkes ihjel, efter hans og fleres Beretning, af den store Unge, naar den er bleven 4 Dage gammel. Fuglen skal ej allene udklække, men og føde denne graadige Unge.

Til

a) Deraf kommer det vel og, at hverken den lille eller store Fugl, der lige saa sjelden forekommer, intet nationalt Navn har faaet; da og desuden Nordlænderne veed ej at give andre Dyr Navn, end de almindeligſte.

b) Syſt. nat. du regne anim. Tom. I. p. 116.

c) Klein ibid. p. 118.

Til den Ende seer man den idelig i de saa kaldte Grinner[d]) at hakke eller hugge ud af Kreaturernes Bug, hvor Skindet er tyndest, smaa Stykker eller Tavser; hvorover Qvæget, som lider derved, er saare uroligt. Saa lykkelig jeg var, at faae den store Fugls Unge, som den lille udklækker, levende i mine Hænder; saa vanheldig var jeg at miste den strax formedelst mine Husfolks Skjødesløshed ved min hastig paakommende Bortrejse fra mit Hjem, og har siden ikke kunnet, uagtet udsatte Belønninger og givne Løfter, erholde den hverken levende eller død. Jeg haver derfor ikke opgivet alt Haab om at faae den at see og nærmere undersøge dens sande Art, hvis nøjagtigere Beskrivelse, naar mig dertil gives Lejlighed, skal Selskabet meddeles. Hvad jeg erindrer af denne Unges Beskaffenhid, er kun dunkelt, og derfor ej vil opholde mig længe ved. Den havde endnu sin cera eller gule Kant omkring Næbbet — neppe faaet sine fulde Fjær, som faldt hvide og sorte — var af Størrelse næsten som en Skade (Corvus Pica Lin.), følgelig havde Anlæg til at blive meget stor[e]). Ovenmeldte Hans Christopherſen har havt den længe levende, og opfødte den med hvad der af Madvare forefaldt paa Gaarden, indtil Manden for Spøgs Skyld lod falde Tobaksaske ned i dens gabende Mund af Tobakspiben, han kradsede reen, hvoraf Fuglen døde. Han forsikrer og, at den bliver saa stor som en Hane, og det kommer nogenledes overeens med forbemeldte Falco albicilla, som

d) Firkantede af Leed sammensatte Rum eller Lukker, hvor man i Norge om Sommeren indelukker Kreaturene, naar de skal malkes og hvile.

e) Uden Tvivl hører den til Høg-Slægten (accipitres) og vil vel ikke fejle, det jeg dog ikke tør give ud for Vished, at den bliver Falco albicilla cera flava victricibus albis, intermediis nigris. Linnæi Fauna Svecica p. 19.

som Hr. von Linné tillægger en Gaases Størrelse (magnitudo anseris). Men at den neppe kunde flyve, efter Bondens Beretning, formedelst alt for smaa Vinger til dens store Krop, staaer derhen tilligemed det øvrige, som faaer at overlades til en lykkeligere Tidspunkt, naar man ved dens Besiddelse kunde bedre undersøge dens Art. Vi maae falde i Forundring over en Fugls Kraft og Varme, der er meget mindre (duplo minor, Lin.) end Sisiken, at udklække en saa stor Fugls Æg, der synes at være af den Størrelse, at det neppe kunde skjules af dens Duun og Vinger. Dette Særsyn hører derfor til Naturens Hemmeligheder, som ej lader sig forklare, og tjener til et nyt Bevis paa den meget store Varme, som Naturkyndige tillægge Fugleslægten i Almindelighed.

VIII.